

Sitni tisak u knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu

Kučko, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:778276>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2023./2024.

Petra Kučko

Sitni tisak u knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, lipanj 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Definicija sitnog tiska	1
3. Sitni tisak, efemerna građa ili siva literatura?	5
4. Etnografski muzej u Zagrebu.....	8
5. Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu	10
6. Postupanje sa sitnim tiskom u knjižnici Etnografskog muzeja	13
7. Zaključak.....	21
8. Literatura	23
Popis slika	25
Sažetak.....	26
Summary	27

1. Uvod

Sitni tisak posebna je vrsta knjižnične građe koja nerijetko uz sebe veže konotacije bezvrijedne ili građe niske vrijednosti koja nema posebnu svrhu u knjižničnom fondu. Kao što literatura često navodi, ova vrsta građe često je zanemarivana ili joj ne pristupa s dovoljno pažnje. Najveći izazovi vezani uz sitni tisak su problemi definiranja samog pojma i problemi definiranja opsega, odnosno vrste građe koja ulazi pod domenu sitnog tiska.

Ovakva vrsta građe izrazito je bitna i vrijedna za kulturu i povijest, a Tanja Buzina (2013) u radu *Zbirni opis sitnog tiska* navodi kako se u stručnoj literaturi tema sitnog tiska pojavljuje još u 19. stoljeću te da se nerijetko ističe nedostatak, odnosno mali broj jedinica dostupne literature koja se bavi isključivo problematikom sitnog tiska.

Buzina (2013) ističe kako vrsta knjižnice ima veliki utjecaj hoće li se nešto svrstati u fond sitnog tiska ili ne te da knjižnice same određuju mjerila prema kojima s takvom građom postupaju. Nadalje ističe kako nacionalne knjižnice sitni tisak primaju kao dio obaveznog primjerka, narodnim knjižnicama važan je kao dio zavičajne zbirke, a specijalnim knjižnicama, kao što je knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu, sitni tisak nerijetko će postati dio neke posebne tematske zbirke.

U ovom radu naglasak je stavljen na specijalnu knjižnicu Etnografskog muzeja u Zagrebu i njezinim postupanjem sa sitnim tiskom. S obzirom na to da je riječ o knjižnici koja djeluje u sklopu muzeja kao knjižnica u sastavu, najveći dio sitnog tiska čuva se u knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu. Manji dio sitnog tiska smješten je i čuva se u Čuvaonici Etnografskog muzeja u Zagrebu u Zbirci razglednica i čestitki te u Dokumentaciji Etnografskog muzeja u Zagrebu. Dokumentacija Etnografskog muzeja u Zagrebu čuva isključivo i samo sitni tisak vezan za Etnografski muzej u Zagrebu. Čuvaonica Etnografskog muzeja u Zagrebu novoootvoreni je depo koji se nalazi u Kačićevoj ulici, a otvoren je krajem svibnja 2024. godine. Prvi je otvoreni depo kojim je građa Etnološkog muzeja u Zagrebu postala dostupna široj javnosti (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

2. Definicija sitnog tiska

Kad se govori o definiciji sitnog tiska, jednostruke općeprihvaćene definicije nema. Problemi s definiranjem započinju od samog naziva termina, odnosno naziva *sitni tisak* koji

mnogi usko povezuju s efemernom građom ili čak izjednačuju termine, dok drugi ta dva termina strogo odvajaju.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu 2005. izdala je *Upute za uporabu formata UNIMARC za kataložni opis sitnog tiska* u kojima Dorica Blažević i Dubravka Salaj-Pušić definiraju sitni tisak. Definiraju ga kao generički pojam za raznovrsnu knjižničnu građu, koja je bibliografski nepovezana, ali se objedinjuje u određene skupine po zajedničkim formalnim elementima u svrhu obrade, čuvanja i korištenja. Napominju i kako takva građa po svojim specifičnostima zahtjeva poseban način obrade, smještaja i korištenja (Blažević i Salaj-Pušić, 2005).

Blažević i Salaj-Pušić (2005) razlikuju dvije vrste sitnog tiska, a to su sitni tisak u užem i širem smislu. Sitni tisak u širem smislu čine: brošure, skripta, posebni otisci, katalozi i bilteni, dok sitni tisak u užem smislu čine: informativni leci, oglasi i priopćenja, kazališni i drugi programi, tiskanice i vozni redovi. Navode kako se neke vrste sitnog tiska izdvajaju te postaju dijelovi zbirke građe posebne vrste, a to su: katalozi likovnih izložbi, razglednice, ovice knjiga, čestitke, kazališni i koncertni programi i umjetnički plakati. Donose i određena mjerila prema kojima se određena građa svrstava ili nesvrstava u sitni tisak, pri čemu napominju kako se odabir obavlja temeljem jedne ili kombinacijom više značajki. Značajke su: „velika količina istovrsne građe (statistički podaci, oglasi, katalozi i sl.), efemernost (pozivnice, kazališni i koncertni programi, slikovnice bez teksta, bojanke i sl.), fizički oblici i formati u kojima se pojavljuju (listovi, presavici, brošure, plakati i sl.), informativna i promotivna građa (turistički prospekti, prodajni katalozi, reklame i sl.) i nedostupnost/ekskluzivnost (izvještaji i prilozi sa skupova, pozivi, programi i popisi sudionika i sl.)” (Blažević i Salaj-Pušić, 2005).

Na mrežnoj stranici Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu danas stoji nešto drukčija definicija: „Sitnim tiskom naziva se knjižnična građa uglavnom reklamnog, informativnog ili promidžbenog sadržaja iz različitih područja društvenog života nastala radi privremene uporabljivosti i aktualnosti“ (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2023). Sličnu, samo nešto sažetu definiciju donose i Vedrana Lugić i Tihomir Marojević (2019) u radu *Kataložna obrada sitnog tiska u Gradskoj knjižnici i čitaonici Vinkovci*: „Sitnim tiskom naziva se knjižnična građa uglavnom reklamnog, informativnog ili propagandnog sadržaja nastala u svrhu privremene uporabljivosti i aktualnosti.“

Pojam sitnog tiska javlja se već ili tek 80-ih godina 20. stoljeća kad ga Eva Verona (1986) spominje kao posebnu vrstu bibliotečne građe koja se razmatra samo ako ima uvjete da

bude uključena u opći (glavni) abecedni katalog knjižnice, pri čemu se poziva na *Pravilnik i priručnik za izradbu bibliotečnih kataloga* koji takvu vrstu građe razmatra.

Važno je spomenuti i rad Matka Rojnića iz 1973. godine za koji Ana Lešković i Daniela Živković (2011) u radu *Efemerna građa i sitni tisak* navode da je prvi opsežniji prikaz o problematici definiranja sitnog tiska i opsega sitnog tiska. Rojnić (1973) navodi da se: „za građu kao što su posebni otisci, imenici, vozni redovi, trgovački katalogi, razni cjenici i programi, prospekti i drugi slični tiskopisi u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu uobičajio naziv - sitni tisak.“

Katica Tadić (1993) u priručniku *Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare* termin sitnog tiska izjednačuje s terminom efemerne građe. Tadić (1993) definira sitni tisak kao građu manje ili prolazne vrijednosti te definira opseg građe koja se može svrstati pod nazivnik sitnog tiska. To bi bili: „izvještaji škola i fakulteta, programi tih škola i fakulteta, građa manjih ustanova i poduzeća (ili manje vrijedna građa tih ustanova i poduzeća), te građa koja nema trajniju vrijednost – telefonski imenici, vozni redovi, izvještaji, proračuni, katalogi (prodajni), katalogi izložaba (ako nisu umjetnički), programi za kazališne i druge priredbe, neumjetnički plakati, kalendari bez teksta, recepti, obrasci, stripovi i slično, odnosno sve ono što bi se sa stajališta određene knjižnice moglo nazvati priručnom, instrukcijskom, propagandnom građom“ (Tadić, 1993). Dodaje još kako je takva vrsta građe zastupljena velikom količinom publikacija iste vrste, najčešće u obliku brošure ili jednog lista te je zanimljiva malom broju korisnika.

Tanja Buzina (2013) u radu *Zbirni opis sitnog tiska* ističe kako je najčešće citirana definicija sitnog tiska: „dokumenti privremenog karaktera i manje važnosti koji se odnose na svakodnevni život.“ Definiciju sitnog tiska daju i Lešković i Živković (2011) definirajući sitni tisak kao specifičnu vrstu građe koja je kod nas izrazito zapostavljena zbog kratkotrajne svrhe svoga postojanja. Takvo zapostavljanje rezultira neprepoznatljivošću kulturno-povijesne važnosti koju sitni tisak sa sobom nosi. Lešković i Živković (2011) dotiču se i Zakona o knjižnicama iz 1997. godine koji ne navodi da sitni tisak podliježe zakonskom propisu o obaveznom primjerku, ali navodi građu koju danas smatramo sitnim tiskom, a to su: letci, kazališni i drugi programi, kratki oglasi, razglednice i drugo.

Milena Bušić (2019) u radu *Sitni tisak u Muzeju grada Zagreba* ne definira sitni tisak, ali ističe kako je širok spektar vrsta građe koje svrstavamo u sitni tisak. Bušić dalje navodi kako su to: „razni vodiči, komercijalne i nekomercijalne brošure i katalogi, letci, deplijani izložaba, posebni otisci, cjenici, jelovnici, plakati, razglednice, priopćenja, objave, oglasi, programi, džepni kalendari, određene serijske publikacije i dr.“

Definiciju sitnog tiska moguće je pronaći i na mrežnoj stranici *Hrvatske enciklopedije* koja sitni tisak definira kao naziv za tiskovine malena opsega koje su proizvedene za specifičnu uporabnu svrhu ili koje su sadržajno vezane uz neki događaj, kao što su na primjer: pozivnice, osmrtnice, letci, plakati i slično. Međutim, navodi kako je drugi naziv za sitni tisak efemerna građa koja se tako naziva zbog kratkotrajne i prolazne upotrebljivosti sadržaja. (Hrvatska enciklopedija, 2013)

Zanimljivo je još spomenuti rad Diane Polanski i Vesne Stričević, naziva *Prijedlog obrade tematskih mapa sitnog tiska po modelu višerazinskog opisa neomeđene građe u sustavu ZAKI*. Polanski i Stričević (2019) pišu kako se bi se termin sitni tisak mogao smatrati skupnim nazivom koji primarno definira ono što ta građa nije. Autorice se ne pozivaju na nikakvu literaturu, ali spominju sitni tisak u usporedbi s pojmom knjiga. Navode: „To nije knjiga. Izraz obuhvaća gotovo sve što je tiskano, a nije uvezeno u tradicionalni format knjige. Uglavnom, nema korica ni naslovnih stranica (ne sadrži ključne elemente potrebne za opis knjiga i monografskih publikacija), malog je opsega, ne distribuira se standardnim nakladničkim kanalima i, za razliku od knjiga, najčešće nije namijenjeno čuvanju“ (Polanski i Stričević, 2019).

Da se u Hrvatskoj o sitnom tisku govori, polemizira i raspravlja svjedoče skupovi kojima se želi naglasiti važnosti sitnog tiska i problemi s kojim se knjižničari i kustosi susreću prilikom obrade takve vrste građe. Ivana Knežević (2013) u radu *Analiza sitnog tiska u muzejima i galerijama te njihovim specijalnim knjižnicama iz vizure knjižničara* spominje 37. skupštinu Hrvatskog knjižničarskog društva – Knjižnice u zajednici u sklopu koje je 2010. godine održan okrugli stol *Kulturno dobro: od prijave do registracije*, a naglasak je bio istaknuti važnost registriranja neknjižne građe, kao što je sitni tisak, kao kulturno dobro Republike Hrvatske. Dvodnevni skup naziva *Knjižnice u procjepu – stručna obrada neknjižne građe* održan je 2012. godine te je naglasak bio na poteškoćama s kojima se knjižničari susreću prilikom obrade sitnog tiska. Donesene su pretpostavke kako još uvijek ne postoje jedinstveni standardi za prikupljanje i obradu sitnog tiska koji bi vrijedili za sve knjižnice, a posebno one specijalne te da sitni tisak i njegova obrada ovisi o ustanovi u kojoj se nalazi. Problem je i da u muzejima i galerijama radi nedovoljan broj knjižničara, a sitni tisak ne obrađuju samo knjižničari, već i kustosi te je velik postotak neobrađenog sitnog tiska (Knežević, 2013).

Razlog zašto postoji velik broj definicija sitnog tiska te zašto nema jedne općeprihvaćene definicije je zato što je sitni tisak zbog svoje specifičnosti teško definirati. To je i jedan razlog zašto je sitni tisak toliko vrijedno i zanimljivo područje istraživanja. Donesene

definicije u ovom radu prikazuju koliko je sitni tisak specifična vrsta knjižnične građe. Autori spomenutih radova uglavnom se slažu da je sitni tisak pojam koji obuhvaća velik broj tiskovina manjeg formata i obujma, pri čemu navode: vozne redove, izvještaje, letke, razglednice, imenike i tome slično. U definicijama se ponavlja i da je sitni tisak manje vrijednosti, pri čemu se misli isključivo na materijalnu vrijednost te da ima kratkotrajnu svrhu postojanja. Širok spektar definicija dokazuje da o sitnom tisku vrijedi raspravljati te da njegova važnost, vrijednost i zanimljivost proizlaze iz izazova definiranja pojma i opsega.

3. Sitni tisak, efemerna građa ili siva literatura?

Milena Bušić (2019) piše: „Efemerna građa, sitni tisak, siva literatura su tri pojma u hrvatskoj knjižničarskoj struci koja se međusobno isprepliću i prelaze jedan u drugoga, kako u literaturi tako i u praksi, odnosno u knjižnicama i njihovim zbirkama diljem Hrvatske.“ Ono što se literatura pita je: Ima li kakve razlike između ta tri pojma i koje su to?

U pravilu literatura se slaže da je u inozemstvu prevladao termin efemerna građa, odnosno efemera, a u Hrvatskoj sitni tisak za istu vrstu građe, ali ćemo i u hrvatskoj literaturi pronaći termin efemerna građa. Tako Dubravka Petek (2013) u readu *Zagrebačka efemera – neki vidovi rubnih dokumenata urbane kulture* prednost daje nazivu efemerna građa u odnosu na naziv sitni tisak. Ana Lešković i Daniela Živković (2011) u već spomenutom radu *Efemerna građa i sitni tisak: opseg pojmova u Hrvatskoj i svijetu* spominju i objašnjavaju sva tri pojma. Navode kako se pojam efemerne građe mijenjao vremenom, ali kako ni danas nema točne definicije. Lešković i Živković uzrok tome vide u načinu gledanja na takvu građu i u vrstama publikacija koje pojam efemerna građa pokriva, a koje ne bi nužno trebale biti svrstane u takvu građu.

Kod definiranja efemerne građe valja se zapitati koja to semantika stoji iza pridjeva efemeran. Diana Polanski i Vesna Stričević (2019) donose podrijetlo naziva efemeran i efemera. Navode kako je riječ efemera iz grčkog jezika ušla u latinski, a potom iz latinskog u moderne jezike. „U grčkom imenica εφημερίς znači dnevnik, dok pridjev εφήμερος nosi značenje na jedan dan, koji samo jedan dan živi ili djeluje; svakidašnji, prolazan“ (Polanski i Stričević, 2019). U latinskom jeziku riječ se prilagodila u obliku *ephemeris* u značenju novina, mjesečnika, dnevno-pisja ili dnevnika te u pridjevskom obliku *ephemerus* u značenju dnevni ili jednodani. Efemera i pridjev efemeran danas imaju znatnije negativniju konotaciju, što veže negativnu konotaciju na cijelu efemernu građu. Veliki rječnik hrvatskog jezika Vladimira Anića

(2006) pojam efemeran definira kao: „onaj koji je kratkotrajan, privremen i prolazan, tj. bez trajnije vrijednosti i beznačajan.” Polanski i Stričević (2019) ističu kako je takva vrijednosna obilježnost termina jedan od glavnih razloga zašto se termin efemerna građa teško probija u knjižničarsku terminologiju.

Lešković i Živković (2011) spominju Lewisovu definiciju efemere koju on definira kao: „bilo što tiskano za određenu kratkotrajnu svrhu“, Rickardsovu: „prolazni svakodnevni dokumenti koji se proizvode za jednu svrhu i kasnije odbacuju“ i Joan Reitzovu: „svakodnevnu građu za koju se općenito uzima da nema stalnu vrijednost, često zbog toga što se proizvodi u velikim količinama ili u raspoloživim formatima.”

Chris E. Makepeace (1985) u svojoj knjizi *Ephemera: a book on its collection, conversation and use* navodi problem miješanja efemerne građe s *minor publications*, odnosno sa sitnim tiskom. Makepeace navodi osamdesetak publikacija koje on svrstava u efemernu građu, a razdvajanje efemerne građe od sitnog tiska (eng. *minor publications*) rješava svojim mjerilima. Makepeaceova mjerila su da opseg građe ne smije prelaziti pet stranica, način obrade u knjižnici, odnosno način na koji se građa proizvodi i raspućava, trajnost dostupnosti publikacije, razina proizvodnje i cilj publikacije. Lešković i Živković (2011) komentiraju njegova mjerila; kod građe s tako malo stranica javlja se problem načina katalogiziranja takve građe, što se načina proizvodnje tiče i raspućavanja – efemerna građa široko se i često besplatno raspućava, a ne zahtjeva posebno znanje za proizvodnju. Za trajnost dostupnosti publikacije navode kako se pretpostavlja da efemerna građa nestaje nakon što specifični događaj završi. Za razinu proizvodnje ističu kako efemerna građa nije ograničene naklade niti zahtjeva primjenu posebnih mjerila u proizvodnji, a za cilj publikacije kako se treba znati da je efemerna građa prvotni izvor informacija. Lešković i Živković (2011) zaključuju kako bi razmatranje nekih Makepeaceovih mjerila dovelo do boljeg snalaženja u određivanju koje publikaciju doista pripadaju efemernoj građi te bi pomoglo i u definiranju same terminologije.

Uz pojmove sitnog tiska i efemerne građe nerijetko se kao sinonim povlači i pojam siva literatura. Zanimljivo je da se definicija efemerne građe Alana Clintona (1981), koja glasi da je efemerna građa vrsta tiskane ili polutiskane građe koja ne pripada u uobičajene načine izdavanja, prodaje i bibliografskog nadzora, poklapa s Reitzovom definicijom sive literature koju navode Lešković i Živković (2011), a koja glasi da je siva literatura tiskana građa koja nije komercijalno izdavana te je nedostupna regularnim tržišnim kanalima. Lešković i Živković (2011) ističu kako razlika između sive literature i efemerne građe proizlazi iz zadaće efemerne građe. Navode kako je: „siva literatura najčešće proizvod nacionalnih, regionalnih ili lokalnih

vlasti, sveučilišta i industrijskih tvrtki, što nameće zadaću koja je usko vezana uz određenu ustanovu“, a da je „efemerna građa najčešće svakodnevna građa koja je vezana uz određeni događaj i proizvodi se isključivo za taj događaj, što znači da može pripadati i komercijalnim krugovima.“ Zaključuju kako bi se stoga siva literatura mogla uvrstiti u sitni tisak jer se tiče manje sredine i sekundarnih dokumenata (Lešković i Živković, 2011).

Lešković i Živković (2011) spominju još i Brie Grey Noble koja navodi kako efemerna građa može uključivati sivu literaturu, ali se ona razlikuje u procesu obrade jer ju je lakše klasificirati. Ističu kako Noble napominje da siva literatura ne pripada fondu knjiga, već čini svoju posebnu skupinu.

Lešković i Živković (2011) zaključuju kako je pojam efemerne građe obuhvatio i skupinu efemerne građe i skupinu sitnog tiska, iako neke od publikacija koje svrstavamo u efemernu građu ne bi trebale biti tako svrstane. Smatraju da je pojam efemerne građe u svijetu i pojam sitnog tiska u Hrvatskoj toliko ustaljen i već duže vrijeme prisutan da se neće mijenjati, no budućnost sa sobom nosi digitalizaciju efemerne građe. U svijetu već je prisutan pojam digitalna efemerna građa (engl. *digital ephemera*) te je izgledno kako će se za digitalizaciju sitnog tiska, efemerne građe i sive literature uvriježiti jedan pojam – efemerna digitalna građa (Lešković i Živković, 2011).

Velik broj stručnih i znanstvenih radova o sitnom tisku na hrvatskom jeziku dokaz je da se u hrvatskom jeziku uvriježio pojam sitni tisak za građu koja se u inozemstvu naziva efemernom građom. Sitni tisak nije pojam koji se osmislio nedavno ili prije nekoliko godina, već se koristi od 80-tih godina prošlog stoljeća. Jasne razlike između efemerne građe i sitnog tiska u hrvatskoj literaturi nema, a definicije strane literature za efemernu građu uvelike se poklapaju s definicijama hrvatske literature za sitni tisak. Nema ni jasno definiranih mjerila kojima bi se sitni tisak odvojio od efemerne građe, a karakteristikama su efemerna građa i sitni tisak slični do te mjere da bi ih se moglo nazvati sinonimnim terminima. U današnje vrijeme u hrvatskom jeziku nije rijetkost da se pojmovi koje posuđujemo iz strane literature samo fonološki adaptiraju pa se tako i efemerna građa prilagodila hrvatskom jeziku. Zbog tog razloga vjerojatno će se brže uvriježiti pojam digitalne efemerne građe, kako bi se doslovno prevelo iz engleskog jezika, umjesto pojma digitalni sitni tisak. Definicija sive literature specifičnija je, ali opet karakteristikama slična sitnom tisku pa bi se mogla uvrstiti kao poddomena sitnog tiska ili ju u potpunosti odvojiti kao zasebnu skupinu koja dijeli neke jednake karakteristike kao sitni tisak. U hrvatskoj literaturi izgledno je da će i dalje koristiti sva tri pojma, a odabir termina postala je subjektivna tema. Sitni tisak pojam je koji je u hrvatskoj literaturi toliko ustaljen da

ga pojam efemerne građe vjerojatno neće nikad u potpunosti zamijeniti, no neće nestati ni pojam efemerne građe.

4. Etnografski muzej u Zagrebu

„Etnografski muzej u Zagrebu osnovan je 22. listopada 1919. godine kao Etnografski odjel Hrvatskog narodnog muzeja u Zagrebu.“ Muzej, odnosno građa i fond muzeja nastali su objedinjavanjem nekoliko zbirki različitih ustanova koje povezuje etnologija, etnografija i umjetnost. To su: „etnografske zbirke Muzeja za umjetnost i obrt Kraljevske obrtne škole u Zagrebu, Zemaljske zbirke Salamona Bergera, etnografske zbirke ustupljene u pohranu Hrvatskom muzeju pedagoško-književnog zbora u Zagrebu i etnografske zbirke Trgovačko-obrtne komore u Zagrebu.“ Etnografski muzej u Zagrebu smješten je u zgradi u kojoj se prethodno bio nalazio Trgovačko-obrtnički muzej, točnije u secesijskoj palači u Donjem gradu na Trgu Mažuranića. Samu zgradu u kojoj se muzej nalazi projektirao je hrvatski arhitekt, Alojz Vjekoslav Bastl, skulpture koje se nalaze na pročelju muzeja izradio je hrvatski kipar, Rudolf Valdec, a freske na svodu kupole u reprezentativnoj dvorani na prvom katu oslikao je hrvatski slikar, Oton Iveković (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

Prvi stručni zaposlenici Etnografskog muzeja u Zagrebu predanim i vrijednim radom omogućili su otvaranje prvog stalnog postava već 1922. godine koji se tijekom vremena mijenjao. Prvi put stalni postav nadopunjen je 1934. godine, a već iduće, 1935. nadopunjen je drugi put. U prvom poslijeratnom stalnom postavu koji je bio izložen 1951. godine, izloženi predmeti počinju se izlagati po određenim etnografskim zonama unutar kojih se obrađivale pojedine teme. Muzej je u razdoblju od 1968. do 1972. godine bio renoviran i adaptiran što je rezultiralo dodatnim prostorima, koji su u nešto izmijenjenom konceptu ostali do danas (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

Etnografski muzej u Zagrebu ustanova je koja tumači znanje i spoznaje kako o materijalnoj tako i o nematerijalnoj kulturi prošlosti i sadašnjosti. Analizira te iz više perspektiva problematizira i kontekstualizira hrvatsku etnografsku kulturu i baštinu, a osim stalnih i privremenih izložbi ističu se i izdavačkom djelatnošću. Primarna zadaća muzeja je prikupljanje, zaštita i očuvanje, dokumentiranje, istraživanje, proučavanje, tumačenje i komunikacija materijalne i nematerijalne baštine Hrvatske i svijeta. Muzej je i organizator predavanja, stručnih i znanstvenih skupova, koncerata, radionica i drugih aktivnosti koje se provode u sklopu muzejske djelatnosti. Etnografski muzej u Zagrebu ima titulu najvećeg

hrvatskog muzeja koji je specijaliziran za etnologiju i kulturnu antropologiju te je matični muzej prve razine unutar Sustava muzeja Republike Hrvatske. Muzej obavlja poslove matičnosti za etnografske muzeje na području cijele Republike Hrvatske. U muzejskom fondu Etnografskog muzeja u Zagrebu nalazi se više od 85 000 predmeta koji potječu iz svih dijelova Hrvatske, Europe i svijeta. Muzejska dokumentacija obuhvaća približno 90 000 jedinica arhivske građe i jedinica građe koja pripada audiovizualnim fondovima, odnosno fototeki, negativoteki, fonoteki, dijateki, videoteki i medijateki. Značajan broj tih jedinica originalni su zapisi zabilježeni na terenskim istraživanjima (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

Fond muzejske građe čini velik broj muzejskih zbirki: Zbirka košarštva, Zbirka kućnog inventara, Zbirka lončarstva, Zbirka medicarstva i svjećarstva, Zbirka predmeta vezanih uz običaje i vjerovanja, Zbirka tekstilnih alatki i sirovina, Zbirka tradicionalnih dječjih igračaka, Zbirka tradicijskih obrta, Zbirka glazbala, zbirka izvaneuropskih kultura, Zbirka predmeta tekstilne industrije Berger, Zbirka prostirki i prekrivača, Zbirka uzoraka tkanja i veza, Zbirka torbi, Zbirka suvremene odjeće, Zbirka šarenih tikvica, Zbirka predmeta narodne medicine, Zbirka suvenira, Zbirka „Peča“ središnje Hrvatske, Zbirka čipkarstva, Zbirka kapica središnje Hrvatske, Zbirka narodnih nošnji Bosne i Hercegovine, Zbirka audiovizualne opreme, Zbirka Božićnih jaslina, Zbirka čestitki i razglednica, Zbirka dječjih igračaka i igara, Zbirka narodnih nošnji gorske Hrvatske i jadranskog zaleđa, Zbirka narodnih nošnji hrvatske dijaspore, Zbirka glazbala Franje Ksavera Kuhača, Zbirka maketa i modela, Zbirka pisanica, Zbirka pušačkog pribora, Zbirka slika, Zbirka narodnih nošnji sjeverozapadne Hrvatske, Zbirka platnenog posoblja, Zbirka narodnih nošnji primorske Hrvatske (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

Muzej se može pohvaliti i razvijenom konzervatorsko-restauratorskom službom koja priprema predmete za izložbe te provodi preventivne konzervacije i restauracije muzejskih predmeta. U muzeju postoje konzervatorsko-restauratorica radionica za tekstil i konzervatorsko-restauratorica radionica za drvo, keramiku, kamen i metal. Zadaća konzervatorsko-restauratorske radionice za tekstil očuvanje je i zaštita tekstilne i druge osjetljive muzejske građe. To uključuje pregled stanja predmeta, provođenje mjera preventivne konzervacije te složene konzervatorsko-restauratorske zahvate. Cilj preventivne konzervacije je sprječavanje ili usporavanje propadanje muzejske građe, pri čemu se koriste sredstva neutralne pH vrijednosti i materijala koji osiguravaju optimalne uvjete za pohrane. Ako je na nekom predmetu potrebno izvesti konzervatorsko-restauratorski zahvat, tada se primjenjuju etičke odrednice. Etičke odrednice uključuju minimalne intervencije, korištenje reverzibilnih metoda te dokumentiranje svih faza rada na predmetu te se svakom predmetu pristupa pojedinačno.

Zadaća konzervatorsko-restauratorke radionice za drvo, keramiku, kamen i metal je zaštita i očuvanje građe. U svrhu što kvalitetnijeg očuvanja i očuvanja izvorne forme muzejskih predmeta, u radionici se izrađuju kalupi i gipsani odljevi onih muzejskih predmeta koji su skloni bržem propadanju. Radionica se bavi i različitim dekorativnim, pomoćnim tehničkim elementima te su opća tehnička podrška za potrebe povremenih domaćih i gostujućih izložbi (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

Između ostalog surađuje s brojim ustanovama, udrugama i pojedincima, a programi i radionice čiji je organizator namijenjene su svim posjetiteljima neovisno o životnoj dobi. Vizija muzeja je da kod posjetitelja probudi radoznalost, pozitivan odnos prema baštini, kulturi, nasljeđu i običajima te da na taj način upoznaju i Hrvatsku i svijet. Muzej konstantno radi na modernizaciji, a sama obnova te projekt realizacije novog stalnog postava započeo je 2016. godine. „Etnografski muzej poštuje najviše standarde struke navedene u ICOM-ovom Etičkom kodeksu te implementira strategije usvojene na razini Grada Zagreba, Republike Hrvatske i Europske Unije koji se odnose na muzejsku djelatnost te posluje u skladu s važećim zakonskim propisima za muzejsku djelatnost“ (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

Etnografski muzej u Zagrebu posebno je ponosan na izdavanje njihovog muzejskog godišnjaka *Etnološka istraživanja*. S izdavanjem svojeg godišnjeg zbornika Etnografski muzej započeo je već 1934. godine. *Etnološka istraživanja* danas je časopis koji izlazi jednom godišnje, a u kojem se objavljuju stručni i znanstveni radovi i članci s područja etnografije, etnologije i kulturne antropologije, muzeologije te srodnih humanističkih i društvenih znanosti, a posljednjih godina usmjerava se na specifičnije teme vezane uz djelovanje muzeja u suvremenom društvu. U časopisu se u cijelosti i dvojezično objavljuju radovi domaćih i stranih autora. Časopis je moguće nabaviti u muzejskoj suvenirnici, a dostupan je i u elektroničkom obliku na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske – Hrčak te pomoću poveznica objavljenih na mrežnim stranicama Etnografskog muzeja u Zagrebu. „Izdanje časopisa omogućeno je sredstvima Gradskog ureda za kulturu Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske“ (Etnografski muzej u Zagrebu, 2020).

5. Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu

Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu specijalna je knjižnica, odnosno knjižnica u sastavu, poluotvorenog je tipa te je otvorena za javnost, no njeni su korisnici prvenstveno zaposlenici muzeja. Nakon osnivanja muzeja vrlo se brzo javila potreba za stručnom literaturom

i mjestom koje bi tu literaturu čuvalo i davalo na korištenje. Tako je formirana priručna knjižnica čija je građa rasla uzastopno s muzejskom. Isprava, na samim počecima poslovanja, odnosno 1919. godine, priručna knjižnica brojila je oko dvije stotine publikacija, da bi se godinu dana kasnije osnovala knjižnica kao zaseban odjel Etnografskog muzeja u Zagrebu (Kolbas, 2019).

Prve knjige koje su postale knjižničnom građom Etnografskog muzeja u Zagrebu bile su knjige koje je darovao tadašnji ravnatelj muzeja salomon Berger i knjige Vladimira Tkalčića koji je bio ravnatelj muzeja nekoliko godina kasnije. U prvih deset godina poslovanja knjižnice, knjižnični fond povećao se za oko tisuću petsto jedinica knjižnične građe. Knjižnični fond brzo je rastao zahvaljujući donacijama, razmjenom i kupovinom, ali i vlastitim izdavaštvom. Etnografski muzej u Zagrebu, Muzej grada Zagreba i Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u razdoblju od 1922. godine do 1935. godine zajedno su izdavale časopis *Narodna starina*. Ukupno je objavljeno trideset pet svezaka u četrnaest knjiga (Kolbas, 2019).

U vlastitoj nakladi u razdoblju od 1924. godine do 1939. objavljujvana je i *Zbirka jugoslavenskih ornamenata*. „*Zbirka jugoslavenskih ornamenata* je zbirka od šest mapa većeg formata, svaka mapa sadrži nekoliko tabli s ilustracijama ornamenata s tekstila i drugih predmeta uz kratak opis pojedinih ilustracija.“ Zbirku je danas moguće pronaći u antikvarijatima. Od 1925. godine do 1934. Etnografski muzej u Zagrebu počeo je objavljivati nakladnički niz *Etnološka biblioteka* u kojoj su kustosi muzeja te drugi autori objavljivali svoje radove s područja muezeologije i etnologije. *Mala knjižica Šetnje kroz Etnografski muzej* autora Mirka Kus-Nikolajeva, objavljena 1927. godine od velike je važnosti kako za muzejsko izdavaštvo tako i za samu povijest muzeja jer je ta knjižnica bila privremeni vodič za prvi muzejski postav (Kolbas, 2019). Danas, knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu, po uzoru na Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu prikuplja i čuva tri primjerka vlastite naklade

Knjižnični fond brzo je rastao, a tome je uvelike pridonijela razmjena s drugim ustanovama pa Kolbas (2019) navodi kako je Etnografski muzej u Zagrebu razmjenjivao građu sa sto osamdeset ustanova iz cijelog svijeta i četrdeset u Hrvatskoj. Jedna od ustanova s kojom je Etnografski muzej u Zagrebu surađivao gotovo od samih početaka je Smithsonian Institute, najveći muzejski, edukacijski i istraživački kompleks na svijetu koji je značajno pripomogao u povećanju knjižnične građe. Kolbas (2019) navodi kako Etnografski muzej u Zagrebu aktivno surađuje i s British Museum – Royal Anthropological Institute, Volkskundemuseum iz Beča kao i Néprajzi Múzeum iz Budimpešte, odnosno najpoznatijim svjetskim muzejima koji

pomažu da se knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu obogaćuje građom iz cijelog svijeta (Kolbas, 2019).

Knjižnična građa povećavala se darovima, donacijama i kupnjom, a fond se danas povećava sukladno s potrebama kustosa i drugih zaposlenika muzeja. Knjižnici su građu darovali anonimni donatori, etnolozi pa i nekadašnji djelatnici muzeja, a nerijetko u knjižnicu dopiju i publikacije koje kustosi donesu sa svojih terenskih istraživanja i putovanja (Kolbas, 2019).

U knjižničnoj zbirki rijetke građe (rare) nalazi se oko dvije stotine primjeraka, u koju se ubraja i građa iz 18. i 19. stoljeća. U zbirku rijetke građe pripadaju i rijetke knjige važne za etnologiju i etnografiju kao što su stare likovne mape među kojima Kolbas (2019) izdvaja najvažnije: Carrara, Francesco 1846. *La Dalmazia Descrita*, Zara; zatim vrijedna i rijetka grafika nošnji Salvator, Ludwig 1905. *Das was verschwindet. Trachten aus den Bergen and Inseln der Adria* Leipzig te Firedrich Krauss i njegova *Anthropophyteia*. U fondu knjižnične rijetke građe pripada i originalno prvo izdanje Alberta Fortisa iz 1774. godine *Viaggio in Dalmazia* te originalno izdanje velike mape Natalije Bruck-Auffenberg *Dalmatien und seine Volkskunst* iz 1911. godine koja je važna kustosima koji se bave tekstilom. U raru pripadaju i stari rječnici kakvi su Belostenčev iz 1740. godine i Stullijev iz 1806. godine, a uz rječnike knjižnica posjeduje i nekoliko primjeraka rijetkih vjerskih izdanja te etnografske knjige njemačkog i austrijskog izdanja koje datiraju iz 19. i 20. stoljeća (Kolbas, 2019).

Od osnutka knjižnice do 1993. godine knjižnična građa obrađivala se prema tzv. Pruskim pravilima (*Instruktionen für die alphabetische Kataloge der preussischen Bibliotheken*) Kolbas (2019) navodi kako je tada postajao abecedni i stručni katalog koji se i danas koristi, a stručni katalog bio je ujedno i mjesni jer građa bila raspoređena prema područjima znanosti. Isprva je sva građa imala signaturu E – etnologija, no kako se knjižnični fond povećavao javila se potreba za detaljnijom sistematizacijom i klasifikacijom pa su tako katalozi dobili oznaku Ka, etnografija Et, muzeologija Mu, tekstil Tx. Posebno su bili izdvojeni rječnici s oznakom R i priručnici s općim djelima, enciklopedijama i bibliografijama – Pr (Kolbas, 2019).

Serijske publikacije koje u knjižnici nazivaju periodikom nekada se dijelila na časopise i zbornike pa su časopisi sukladno tome dobili signaturu Č, a zbornici Z. Časopisi su bili podijeljeni u dva niza, odnosno na domaće i strane – takva podjela postoji i danas, ali danas hrvatski časopisi nose signaturu P1, a strani P2. Kolbas (2019) navodi kako knjižnica Etnografskoga muzeja u Zagrebu sadrži gotovo sve starije etnografske časopise s područja bivše

Jugoslavije. Takav časopis je *Glasnik Zemaljskog muzeja*, odnosno najstariji časopis iz najveće muzejske i jedne od najstarijih knjižnica bivše Jugoslavije koja se nalazi u Zemaljskom muzeju u Sarajevu koji je teško stradao tijekom Domovinskog rata. Knjižnica se posebno ponosi što posjeduje svih pet svezaka Hrvatske enciklopedije koja datira iz razdoblja od 1941. do 1945. godine, a od velike je važnosti jer su za nju pisali tadašnji najvažniji stručnjaci i znanstvenici koji su se bavili područjem etnologije. Od serijskih publikacija koje Kolbas (2019) naziva periodikom knjižnica danas posjeduje velik broj suvremenih etnografskih izdanja s područja Hrvatske i bivše Jugoslavije te mnoge strane časopise koje dobije razmjenom (Kolbas, 2019).

Knjižnična građa od 1993. godine obrađivala se u programu CROLIST kojeg je razvila Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu te ga je bilo moguće koristiti bez naknade. S vremenom je taj program napušten, a nova vlasnička programska rješenja koje je koristila Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu nije si mogla priuštiti. U potrebi za novim programom pomoću kojeg bi se obrađivala knjižnična građa 2013. godine odabran je ZaKi, odnosno program koji je razvijen u suradnji s Knjižnicama grada Zagreba, a taj se sustav koristi i danas (Kolbas, 2019).

Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu od 2018. godine je u procesu revizije, koja je bila planirana završiti 2023. godine, no zbog prirodnih katastrofa kao što je bio potres u Zagrebu, epidemije korona virusa te odlaska bivše zaposlenice knjižničarke u mirovinu, knjižnica je bila godinu i pola zatvorena i bez zaposlenog knjižničara. Dovršetak revizije slijedom okolnosti je produljen i očekuje se do 2030. godine.

6. Postupanje sa sitnim tiskom u knjižnici Etnografskog muzeja

U Etnografskom muzeju u Zagrebu sitni tisak skuplja i obrađuje ukupno troje zaposlenika od kojih svatko radi u jednom sektoru pa se tako sitni tisak prikuplja u muzeju, dokumentaciji muzeja i knjižnici. Sitni tisak koji obrađuje muzej dijele viši kustos Matija Dronjić koji prikuplja razglednice za zbirku razglednica i čestitki te viša kustosica i dokumentaristica Aleksandra Vlatković koja prikuplja sav sitni tisak koji je na bilo koji način vezan uz Etnografski muzej u Zagrebu. Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu od sitnog tiska prikuplja: letke, deplijane i brošure.

Teško je odrediti koliko točno građe sitnog tiska knjižnica čuva. Dio sitnog tiska još nije obrađen, a velik broj je obrađen ali nije unesen u računalni katalog knjižnice tako da nije lako

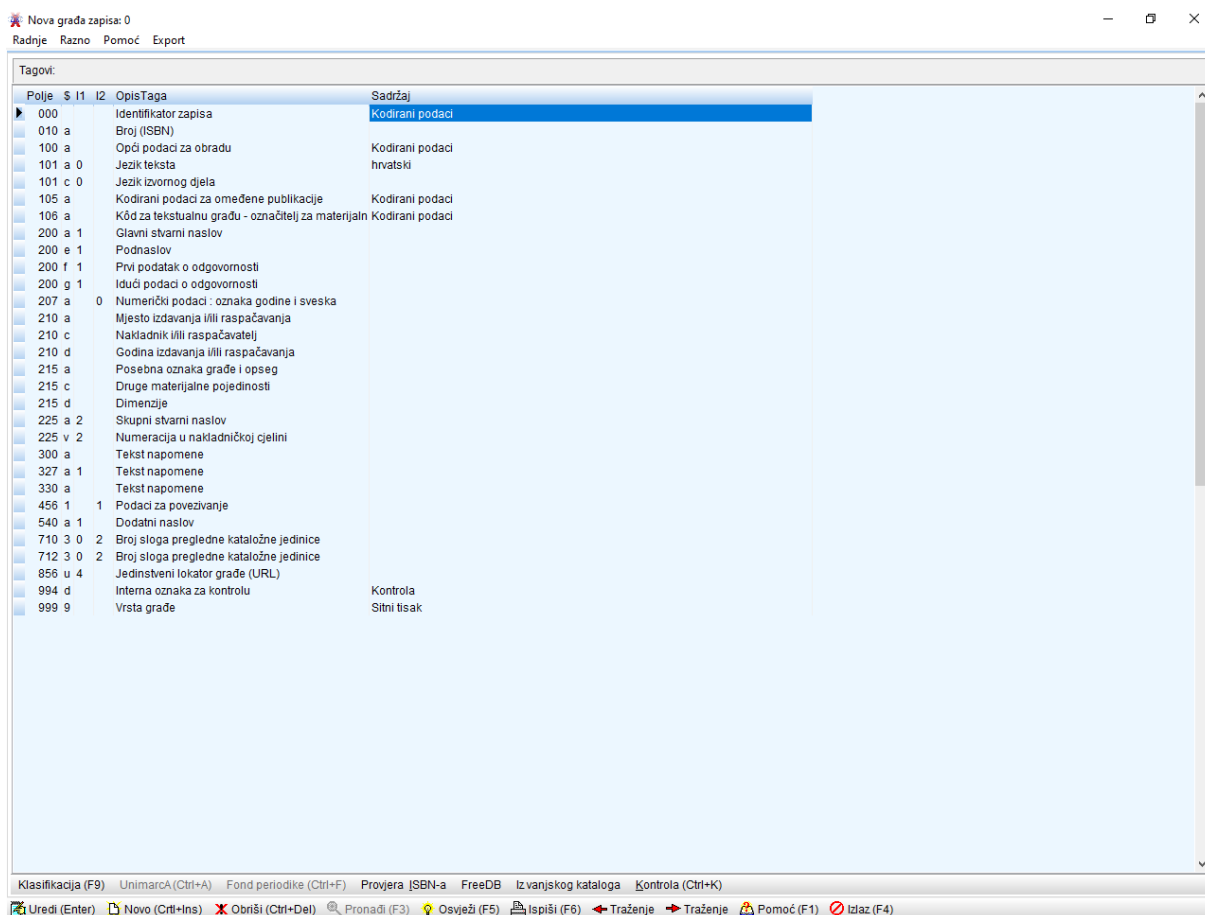
pretraživ korisnicima. Obraden sitni tisak nalazi se u katalogu na listićima u inventarnoj knjizi knjižnice te da bi korisnik knjižnice dobio željenu građu za koju zna da postoji, a da nije prikaziva u računalnom katalogu, mora točno specificirati upit i znati ime autora izložbe i naslov kataloga koji traži. Trenutno je računalno obrađeno 650 naslova sitnog tiska te su pretraživi u katalogu, a do kraja revizije knjižnice očekuje se kako će sav sitni tisak biti računalno dostupan korisnicima.

Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu gotovo sav sitni tisak nabavlja međuknjižničnom razmjenom, kupnjom se nabavlja izrazito rijetko ili nikad. Nerijetko, sami zaposlenici muzeja, odnosno najčešće kustosi donose u muzej sitni tisak koji im je bio darovan na nekoj izložbi kojoj su prisustvovali ili službenom putovanju na koje su putovali. Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu najviše sitni tisak, ali i ostalu knjižničnu građu razmjenjuje s ustanovama koje su im srodne sličnim područjem istraživanja, odnosno s onima koje se kao i Etnografski muzej u Zagrebu bave područjima etnologije i etnografije. Knjižnica razmjenjuje sitni tisak s mnogobrojnim ustanovama u Hrvatskoj, ali i svijetu pa se sukladno tome prikuplja sitni tisak na hrvatskom jeziku i sitni tisak na stranim jezicima, ali ih se prilikom pohrane i smještaja ne razdvaja. Knjižnica posjeduje velik broj sitnog tiska koji dolazi iz susjednih zemalja te je ta građa pokazatelj duge tradicije uspješne suradnje i razmjene između zemalja i ustanova tih zemalja.

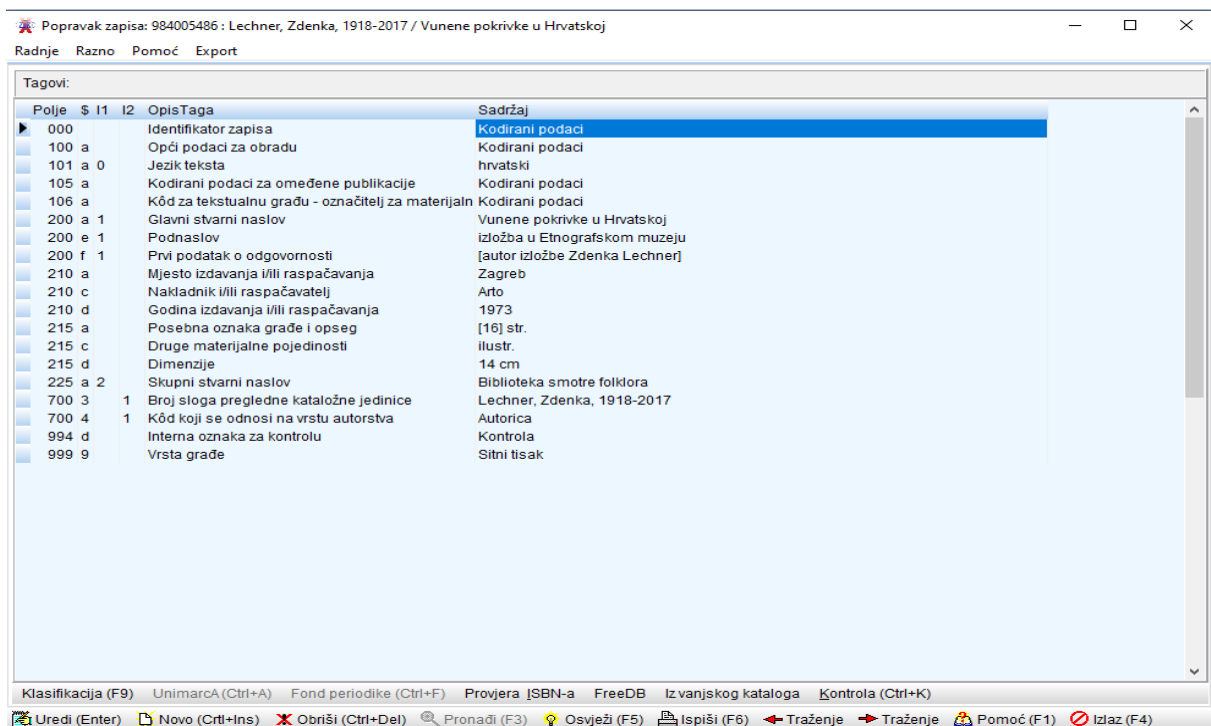
U knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu sitni tisak nije smješten u zasebnu zbirku, već je smješten u zbirku Opći fond kao i sva ostala knjižnična građa. Knjižnica je od ranih početaka svojeg poslovanja i postojanja imala jednu inventarnu knjigu i jednu zbirku naziva Opći fond pa je tako zadržano do danas. Sitni tisak unutar te zbirke izdvojen po lokaciji – Tiskovine uz izložbe, što znači da su inventarni brojevi kod sitnog tiska isti kao i oni za druge publikacije, ali imaju zasebnu signaturu. Da bi se lokacija u zbirci dodatno istaknula, odnosno da bi se Tiskovine uz izložbe dodatno istaknule u signaturu je dodan nulti red u kojem može stajati oznaka – I za izložbe, oznaka – S za separate i studije ili oznaka – R za sitni tisak koji se određuje kao rijetka i vrijedna građa. Oznaka – I u principu označava sve tiskovine uz izložbe te je knjižnici važno odvojiti separate od tiskovina uz izložbu. Iako su po nekim obilježjima te dvije vrste publikacija slične, obrađuje ih se na drukčiji način, po drukčijem obrascu. Usporede li signature, prva razlika je već spomenuti nulti red, prvi i treći red signature su im jednaki te je različit drugi red. Kod tiskovina uz izložbu u drugom redu signature knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu stavlja skraćenu oznaku organizatora izložbe, to jest ustanove u kojoj je izložba održana, dok se za separate u drugi red stavlja oznaka koja se sastoji

od prva tri slova autora separata neovisno o tome gdje je separat objavljen i neovisno o tome je li to zasebna studija nekog autora. Kod separata, prilikom bibliografske obrade važno je povezivanje s publikacijom za koju je vezan, na primjer ako je riječ o separatu koji je članak iz nekog časopisa koji knjižnica posjeduje, taj separat povezat će se s časopisom u kojem se može pronaći u cjelini.

Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu koristi sustav ZaKi za kataložnu obradu publikacija. Sukladno tome knjižnica za obradu sitnog tiska koristi predložak za sitni tisak koji nudi sustav ZaKi. Slika 1 prikazuje predložak ZaKi sustava za sitni tisak. Predložak je moguće uređivati na način da je moguće dodavati dodatna polja i potpolja, a moguće je i one nepotrebne obrisati. Na slici 2 prikazan je ispunjen predložak za primjerak sitnog tiska – *Vunene pokrivke u Hrvatskoj*.

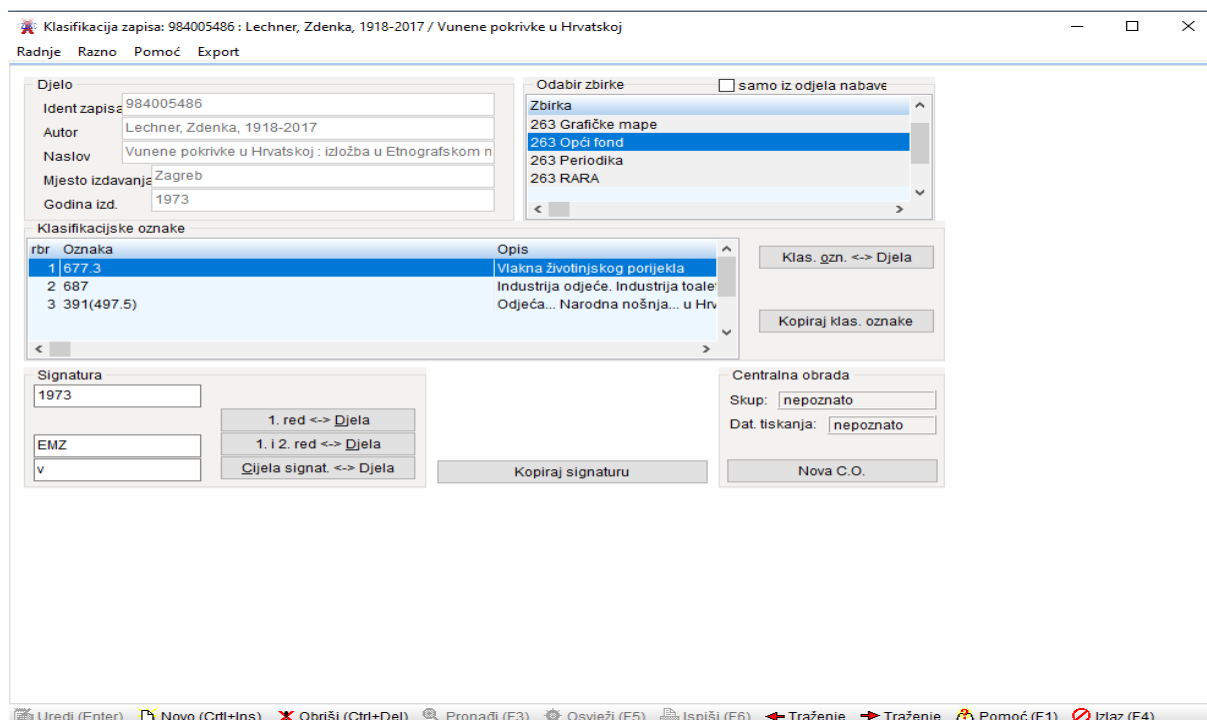
Slika 1 Predložak sustava ZaKi za sitni tisak, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.

Slika 2 Predložak sitnog tiska za primjerak *Vunene pokrivke u Hrvatskoj*, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.

Prilikom obrade sitnog tiska Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu koristi se i internim priručnikom *Kataložna obrada omeđene tiskane građe: upute za rad u sustavu Zaki* koji su priredile Vikica Semenski, Adriane Čavlek i Sanda Šantalab Bajs. Prilikom klasifikacije sitnog tiska knjižnica se služi Hrvatskim UDK Online, normativnom bazom Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te već normiranim brojevima unutar sustava ZaKi, tako na primjer normirana oznaka za Etnografski muzej u Zagrebu glasi 069:39. Signatura se, kako je već spominjano, sastoji od tri reda plus nulti, ovisno radi li se o izložbi, separatu ili studiji ili rari. U prvi red signature upisuje se godina kad je tiskovina uz izložbu otisnuta što se u većinom preklapa s godinom kad je izložba održana. U drugi red signature osmišljenom skraćenicom velikim tiskanim slovima piše se organizator izložbe, kao što se vidi iz slike 3 kako je za izložbu *Vunene pokrivke u Hrvatskoj* organizator Etnografski muzej u Zagrebu. U trećem redu signature upisuje se malim početnim slovom prvo slovo naslova tiskovine uz izložbu. Nakon što se napravi signatura i dodijele odgovarajuće klasifikacijske oznake važno je provjeriti postoji li već takva signatura u računalnom katalogu, kako bi se u slučaju da postoji izmijenio treći red signature odnosno produžio pokojim slovom. Cilj je što temeljitije razraditi klasifikaciju i dodijeliti odgovarajuće UDK-brojeve kako bi sitni tisak

tematski povezao s opsežnijim publikacijama iste tematike te kako bi korisnicima pretraživanje bilo što relevantnije i korisnije.

Slika 3 Klasifikacija i signatura primjerka *Vunene pokrivke u Hrvatskoj*, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.

Zadnji korak u bibliografskoj obradi je dodijeliti publikaciji inventarni broj, vrijednost, postaviti lokaciju, smjestiti u zbirku Općeg fonda, dodijeliti signaturu i odrediti način posudbe što prikazuje slika 4, dok slika 5 prikazuje primjerak *Vunene pokrivke u Hrvatskoj* koji je nakon obrade vidljiv u katalogu te ga korisnici mogu posuditi na korištenje.

Inventarni podaci	
Ident	630007864
Lokacija	263 Tiskovine uz izložbe
Inv.broj	19.658
Zbirka	263 Opći fond
Inv.knjiga	263 Opći fond
Knjižnica	263 Etnografski muzej
Vrsta građe	Sitni tisak
Način posudbe	30 dana
☒ Moguće rezervirati	
Status dokumenta ☒ za posudbu ☐ na obradi ☐ na uvezu ☐ na reviziji ☐ za provjeru ☐ na reklasifikaciji	
Kataložni podaci	
ISBN	
Ident	984005486
Autor	[autor izložbe Zdenka Lechner]
Naslov	Vunene pokrivke u Hrvatskoj : izložba u Etr
Nakladnik	Arto
Mjesto	Zagreb
Godina	1973
Svezak	/ / Set
Pop.građa	
<input type="button" value="1 Postavi kataložni zapis"/> <input type="button" value="3 Klasifikacija"/>	
<input type="button" value="2 Kopiraj zadnji dokument"/> <input type="button" value="4 Postavi signaturu"/>	
Signatura	
I	
1973	
EMZ	
v	
Vrijednost	3,00
Invent.	05.04.2024.
Provjera	11.04.2024.
Otpis	
<input type="button" value="5 Cijena iz sveščića"/> <input type="button" value="6 Datum provjere"/>	
Napomena za djelatnike	
Napomena za članove	
Vlastito izdanje.	

Slika 4 Primjerak Vunene pokrivke u Hrvatskoj, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.

Katalog knjižnice Etnografskog muzeja

Moje police Prijava Upute Početna stranica HR

Katalog Usluge Knjige

vunene pokrivke   Katalog

[« Povratak na rezultate](#)

Vunene pokrivke u Hrvatskoj : izložba u Etnografskom muzeju / [autor izložbe Zdenka Lechner]

Vunene pokrivke u Hrvatskoj : izložba u Etnografskom muzeju

Autor: Lechner, Zdenka

Nakladnik: Zagreb : Arto, 1973

Materijalni opis: [16] str. : ilustr. : 14 cm

Nakladnički niz: Biblioteka smotre folklor

Klasifikacijska oznaka: 677.3 Vlakna životinjskog porijekla

Jezik: hrvatski

Građa: 687 Industrija odjeće. Industrija toaletnog pribora. Frizerski zanat 391(497.5) Odjeća... Narodna nošnja... u Hrvatskoj

Gradnja: sitni tisak

↑ Lokacije

Etnografski muzej, Trg Mažuranića 14, 10000 Zagreb, tel: 01 482 62 20

Lokacija	Signatura	Status	Napomena	Inventarni broj	Ident
263 Tiskovine uz izložbe	I 1973 EMZ v	✓ Provjerite status	Vlastito izdanje.	19658	630007864
	I 1973 EMZ v	✓ Provjerite status	Vlastito izdanje.	25493	630007863

Slika 5 Primjerak Vunene pokrivke u Hrvatskoj u Katalogu knjižnice Etnografskog muzeja u Zagrebu, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.

Sitni tisak se u knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu pohranjuje u zaštitne folije u registratore kronološki što se prikazano slikom 6, a slikom 7 prikazani su registratori koji su smješteni na najvišoj polici u knjižnici te su i oni poredani kronološki. U jednom registratoru

može se nalaziti sitni tisak u rasponu od nekoliko godina, može biti građa samo jedne godine ili je pak za određenu godinu potrebno dva ili više registratora, ovisno o količini građe sitnog tiska koji je objavljen te godine. Zbog samog fizičkog stanja i izgleda sitnog tiska, odnosno njegove krhkosti i veće podložnosti da se takva vrsta građe ošteti, prvo se svaki primjerak stavlja u svoju košuljicu. Ako je riječ o dva potpuno identična primjerka koji opsegom nemaju velik broj stranica, što je kod sitnog tiska gotovo svaki primjerak, tada se mogu staviti u istu košuljicu. Prilikom postavljanja košuljice u registrator pridaje se pažnja da je otvor košuljice okrenut prema gore, kako prilikom otvaranja registratora određeni primjerak ne bi iskliznuo iz košuljice te se na taj način ošteti.

Slika 6 Sitni tisak smješten u zaštitne košuljice, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.

Slika 7 Registratori kronološki poredani na polici, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.

U knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu nalazi se sitni tisak koji datira iz 20. i 21. stoljeća. Najstariji primjerak sitnog tiska koji je smješten u zbirku Općeg fonda je katalog *Izložba narodnih ručnih radova zagrebačkog zbora iz 1928. godine* autorice Zlate Šufflay. U knjižnici se čuva i jedan stariji katalog od spomenutog kataloga iz 1928. godine, a to je *Katalog narodopisne zbirke Trgovačko obrtničkog muzeja u Zagrebu* koji je ujedno i katalog etnografske zbirke iz koje nastaje Etnografski muzej u Zagrebu. Datira iz 1906. godine te je smješten u rari. Iako je riječ o relativnom novom katalogu, odnosno o 20. stoljeću te o katalogu malog formata, taj katalog dio je povijesti Etnografskog muzeja u Zagrebu što ga čini izrazito vrijednom građom za muzej te građom koju je vrijedno sačuvati u što boljem stanju.

Što se digitalizacije sitnog tiska tiče, u knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu sitni se tisak trenutno ne digitalizira. Ponekad se digitalizira neki manji dio sitnog tiska ili neki katalog u svrhu postavljanja na mrežnu stranicu muzeja, ali sam proces digitalizacije planira se u budućnosti kad završi revizija. Da bi se sitni tisak počeo digitalizirati knjižnica mora uspostaviti suradnju s odjelom Dokumentacije muzeja i usporediti sitni tisak. Danas je sveprisutniji fenomen da sitnog tiska uz izložbu nema ili se uvelike smanjuje jer se teži ozbiljnijim i opsežnijim publikacijama. Sve češće se nakon izložbe tiskaju opsežnije

publikacije, odnosno monografije s kojima se postupa kao i sa svim drugim omeđenim publikacijama i po pitanju obrade i po pitanju smještaja i pohrane. Teži se i većim katalogizima s većim brojem suradnika i umrežavanjem stručnjaka.

Od bibliografske obrade, detaljne klasifikacije, stavljanja u katalog do načina pohrane i nabave sitnog tiska sve je usmjereno oko korisnika građe ove knjižnice. Primarni korisnici knjižnice Etnografskog muzeja u Zagrebu su kustosi, a zatim ostali zaposlenici, studenti te drugi korisnici koji sitni tisak posuđuju i koriste u svrhu pisanja seminarskih, završnih, diplomskih, stručnih, doktorskih i ostalih radova, u svrhu izložbi, istraživanja, radionica. Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu specijalna je knjižnica te je u toj ustanovi sitni tisak od velike i značajne vrijednosti, koju možda ne bio imao da se nalazi u nekom drugom tipu knjižnice. Sitnom tisku posvećuje se jednaka pažnja i pozornost prilikom obrade i pohrane, kao i kod ostale knjižnične građe jer sadrži informacije koje su za taj tip knjižnice i za njezine korisnike važne za obavljanje muzejske djelatnosti. Knjižničnu građu, izvan prostora knjižnice, smiju iznositi samo i jedino zaposlenici Etnografskog muzeja u Zagrebu koji jedini i mogu građu posuditi. Jedina građa koju nitko ne smije iznositi izvan prostora knjižnice je građa koja pripada rijetkoj građi, odnosno rari koja ima posebne uvjete u kojima se čuva. Ostali korisnici knjižničnu građu smiju koristiti samo unutar prostora čitaonice knjižnice.

7. Zaključak

Teško je pretpostaviti budućnost sitnog tiska te iako se literatura ne slaže jednoglasno oko same definicije pa ni samog naziva, provodi se velik broj istraživanja u kojima se, kao i u ovom radu, analizira i istražuje način obrade, pohrane i korištenja. U literaturi nerijetko stoji kako je u hrvatskoj terminologiji uvriježen pojam sitni tisak, a u inozemstvu efemera odnosno efemerna građa, no praksa pokazuje da nije u potpunosti tako i da se hrvatski znanstvenici i dalje kolebaju oko korištenja samog termina u svojim radovima. Literatura pokazuje i da je problematično izjednačavati ta dva pojma pa se tako pitanje terminologije i definicije sitnog tiska provlači godinama bez konačnog rješenja. Upravo je zbog te polemike sitni tisak toliko zanimljiva i neiscrpna tema mnogih znanstvenih radova i skupova te se danas uvelike više istražuje čemu svjedoči i veći broj radova o sitnom tisku na hrvatskom jeziku.

Izazova oko obrade i pohrane sitnog tiska u baštinskim ustanovama ima sitnom tisku zaista ima mnogo, ali se mnogobrojnim skupovima, radionicama, forumima i okruglim stolovima žele raspraviti najveći izazovi te razgovarati o sustavnijem postupanju sa sitnim tiskom u

budućnosti. Zbog krhkosti i osjetljivosti te brzog oštećenja važno je publikacije sitnog tiska najbolje moguće zaštititi od propadanja te u najboljem slučaju u što kraćem roku digitalizirati. Iako takva građa nema visoku materijalnu vrijednost ima izrazito visoku kulturološku što je ovo provedeno istraživanje željelo pokazati. Sitni tisak ima značaj u svakoj knjižnici, a u specijalnim knjižnicama kakva je knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu, značaj je još veći. Neovisno o kojem je tipu knjižnice riječ, sitni tisak trebao bi se tretirati jednako kao i ostale publikacije te se njegova važnost i značaj koji ima za kulturu treba naglašavati i isticati.

Zanimljivo je pogledati budućnost sitnog tiska te se postavlja pitanje hoće li se štošta značajnije promijeniti te hoće li kataloge uz izložbe, kakve nalazimo u knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu u potpunosti zamijeniti monografije. Ono što je dotada primarni cilj knjižnice jest obraditi i pohraniti postojeći sitni tisak koji se nalazi u fondu knjižnice te ga u skorijoj budućnosti digitalizirati i na taj način očuvati.

8. Literatura

1. Anić, V. (2003). Veliki rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Novi liber.
2. Blažević, D. i Salaj-Pušić, D. (2005). Upute za uporabu formata UNIMARC za kataložni opis sitnog tiska [online]. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=iiif.v.a&id=10847> [5. lipnja 2024.]
3. Bušić, M. (2019). Sitni tisak u Muzeju grada Zagreba. U: Mrgan, A. (ur.), Knjižnice u procjepu 4: A što sa sitnim tiskom i sivom literaturom? Sisak: Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, str. 113-126.
4. Buzina, T. (2013). Zbirni opis sitnog tiska. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* [online], 56(4), 227-246. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/210096> [5. lipnja 2024.]
5. Clinton, A. (1981). Printed ephemera: collection organisation and access. London: Clive Bingley.
6. Etnografski muzej u Zagrebu. (2020-2024). O nama: misija i vizija [online]. Etnografski muzej u Zagrebu. Dostupno na: <https://emz.hr/o-nama/#vizija-i-misija> [5. lipnja 2024.]
7. Hrvatska enciklopedija. (2013-2024). Sitni tisak [online]. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/sitni-tisak> [5. lipnja 2024.]
8. Knežević, I. i Muzej Slavonije Osijek (2013). Analiza sitnog tiska u muzejima i galerijama te njihovim specijalnim knjižnicama iz vizure knjižničara. *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema* [online], 17(1), 111-130. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/347985> [5. lipnja 2024.]
9. Kolbas, I. i Etnografski muzej. (2019). Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu. *Etnološka istraživanja* [online], (4), 75-84. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/333117> [5. lipnja 2024.]
10. Lešković, A. i Živković, D. (2011). Efemerna građa i sitni tisak: opseg pojmova u Hrvatskoj i svijetu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* [online], 54(1/2), 120-134. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/119686> [5. lipnja 2024.]
11. Lugić, V. i Marojević, T. (2019). Kataložna obrada sitnog tiska u Gradskoj knjižnici i čitaonici Vinkovci. U: Mrgan, A. (ur.), Knjižnice u procjepu 4: A što sa sitnim tiskom i sivom literaturom? Sisak: Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, str. 141-152.
12. Makepeace, C. E. (1985). Ephemera: a book on its collection, conservation and use. Gower: Aldershot.
13. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. (2023). Sitni tisak [online]. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <https://nsk.hr/fond/sitni-tisak/> [5. lipnja 2024.]
14. Petek, D. (2013). Zagrebačka efemera – neki aspekti rubnih dokumenata urbane kulture. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* [online], 56(3), 167-184. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/170414> [5. lipnja 2024.]
15. Polanski, D. i Stričević, V. (2019). Prijedlog obrade tematskih mapa sitnog tiska po modelu višerazinskog opisa neomeđene građe u sustavu ZAKI. U: Mrgan, A. (ur.), Knjižnice u procjepu 4: A što sa sitnim tiskom i sivom literaturom? Sisak: Knjižničarsko društvo Sisačko-moslavačke županije, str. 18-36.
16. Rojnić, M. (1973). O knjigama i drugoj tiskanoj građi u nacionalnim bibliotekama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 19(1/4), 58-59.
17. Tadić, K. (1993). Rad u knjižnici: priručnik za knjižničare [online]. Rijeka: Benja. Dostupno na: <https://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> [5. lipnja 2024.]

18. Verona, E. (1986). Pravidnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. 1. dio: Odrednice i redalice. 2. izmijenjeno izd. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.

Popis slika

Slika 1 Predložak sustava ZaKi za sitni tisak, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.	15
Slika 2 Predložak sitnog tiska za primjerak Vunene pokrivke u Hrvatskoj, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.....	16
Slika 3 Klasifikacija i signatura primjerka Vunene pokrivke u Hrvatskoj, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.....	17
Slika 4 Primjerak Vunene pokrivke u Hrvatskoj, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.....	18
Slika 5 Primjerak Vunene pokrivke u Hrvatskoj u Katalogu knjižnice Etnografskog muzeja u Zagrebu, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.	18
Slika 6 Sitni tisak smješten u zaštitne košuljice, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.	19
Slika 7 Registratori kronološki poredani na polici, Foto: Petra Kučko, 27. svibnja 2024.	20

Sitni tisak u Etnografskom muzeju u Zagrebu

Sažetak

Sitni tisak naziv je koji se koristi za širok spektar tiskovina, no sam naziv termina diskutabilna je i polemizirana tema oko koje ni danas nema suglasja. Ovaj rad bavi se istraživanjem postupanja i obrade sitnog tiska unutar specijalne knjižnice Etnografskog muzeja u Zagrebu te značajem koji sitni tisak ima za ovu ustanovu. Rad daje širok prikaz definicija sitnog tiska u literaturi stavljajući ga u odnos s terminima efemerne građe i sive literature. Rad se bavi i samom problematikom definiranja pojma i vrsta tiskovina koje se svrstavaju pod zajednički nazivnik sitnog tiska. U radu se predstavlja Etnografski muzej u Zagrebu i njegova knjižnica od samog osnivanja do danas te se analizira katalogizacija, klasifikacija, pohrana i svrha posudbe sitnog tiska. Knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu za bibliografsku obradu koristi sustav ZaKi te je u radu objašnjen postupak bibliografske obrade na jednom primjerku što je potkrijepljeno fotografijama. Istraživanje je provedeno i temeljeno na iskustvu obavljene studentske prakse u knjižnici Etnografskog muzeja u Zagrebu.

Ključne riječi: sitni tisak, specijalna knjižnica, efemerna građa, muzej

Minor publications in the Ethnographic Museum in Zagreb

Summary

Minor publications is name used for a wide range of publications, but the name of the term itself is a debatable and polemical topic that is still not agreed upon today. This paper deals with the research of the use and cataloguing of minor publications within the special library of the Ethnographic Museum in Zagreb and the importance of minor publications for this institution. The paper provides a broad overview of the definitions of minor publications in literature, putting them in relation to the terms ephemera and gray literature. The paper also discusses the issue of defining the term and types of printed matter that fall under the category of minor publications. This paper presents the Ethnographic Museum in Zagreb and its library from its foundation to the present day, and analyzes the cataloguing, classification, storage and purpose of borrowing small print. The library of the Ethnographic Museum in Zagreb uses the ZaKi system for bibliographic processing, and the paper explains the bibliographic organization procedure on one copy, which is supported by photographs. The research was conducted and based on the experience of a student internship in the library of the Ethnographic Museum in Zagreb.

Key words: minor publications, special library, ephemera, museum,